

בענין נדרו אשר נדר, דבזה יכול להתיר נדרו דקיימא לן נשאלין על ההקדשות, עיין בסמ"ע [חו"מ] סימן קכ"ה סק"ה. דאם זאת הכוונה, לא היה להש"ס [מגילה כז, א] ולא לטור ולשו"ע וכל הפוסקים לכתוב זה בענינא של איסור מכירת דברי קדושה רק במסכת נדרים או שקלים סוף פרק ב' וביו"ד. ובגמרא [שם] אמר על משנה דמכירת הדברים לא שנא אלא שמכרו והותירו אבל גבו והותירו מותר, איתביא אביי במה דברים אמורים וכו' היכא דמי אילימא שמכרו והותירו וכו' אלא שגבו והותירו וכו', ואין נחלק בשני טעמים ביניהם לא ראי זה כראי זה. ועוד דלא הוי ליה למימר לשון גבו כלל, רק הנודר לעשות קדושה ומכרה לא יעשה קדושה קלה ובמותריהן מותר, עיין יו"ד סימן רנ"ט סעיף ב' ובש"ך [ס"ק ד], גם הוא מילתא דפשיטא דנדר לקנות במאה ר"ט ספר תורה שלא יצא הקונה מהם פרוכות, אלא על כרחך לא מיירי בנדר כלל. ואפילו במותר גבי נדר, צ"ע אם מותר לעשות בהם קדושה אחרת כלל אפילו עדיפא מינה כבהגה יו"ד סימן רנ"ב סעיף א'. וזה צ"ע במשנה סוף פרק ב' דשקלים [הלכה ד], דתנן מותר עולה לעולה מותר מנחה למנחה, דהתם טעם הדברים משום נדר, יע"ש ודוק. ועוד דלא ברירא דגבו סתם בלי אמירה שיהיה לו [דין] נדר, דהא תנן שם המכנס מעות ואמר אלו לשקלי שמע מינה דאמירה בעי, ובצדקה נחלקו הפוסקים אם מתפס החיוב במחשבה, עיין יו"ד סוף סימן רנ"ח. ועוד דמה שכתוב [סנהדרין מח, א] אין משנים, משמע אם יניחו המעות עד שיבא אליהו אין איסור, ואם הטעם משום נדר הרי מחויבים על כל פנים לבנות בית הכנסת, והוי ליה למימר בונין בית הכנסת ואם רצו לשנותו וכו'. וידעתי שיש לדחות אלו ראיות אחרונות, מכל מקום ראיא ראשונה מלשון הש"ס [שקלים שם] ומדברי כל הפוסקים ראשונים משמע דענין גבו והותירו ומכרו והותירו חד, וזה ראיא חזקה כראי מוצק, וכבר זכר המג"א [ס"ק ה] כמה תירוצים על קושיית הרמ"ך [שם], ויש גם כן עליהם כמה תשובות, ומפני שאין לי תירוץ עדיף מתירוצם לא באתי להקשות עליהם רק באשר במג"ד [ט"ז סק"ב] לדעתו מפליא לעשות. וראיות שהביא אין בהם ממש כלל, דגבי הזמנה מקשה הש"ס [סנהדרין שם] ממה דתנן [שקלים שם] מותר המת ליורשיו, ולא מיירי כלל במה שנצרך למת. והמרדכי כתב בפירושו [מגילה רמז תתרא] מי שנדר וכו', ובודאי שם אינו יכול לחזור וכמו שכתב גם כן הב"י [סוף הסימן ד"ה כתב המרדכי בפרק בני העיר], יע"ש, לכן אין ראיא מהם:

ובאמת לא ידענו שותא דמין כלל בההוא דמותר המת ליורשיו דכתב דהש"ס [שקלים שם] מקשי על רבא, ולא היא רק קושיית הש"ס על אביי. ולכאורה צ"ע אדמקשית לאביי מסיפא לסייעא ממותר מתים למתים דמיייתי הש"ס גופיה ולית ליה לש"ס למימר אימא סיפא, רק דיש לומר דאינו חובה רק דעדיף לכתחילה לעשות בו הדבר עצמו שאליו נגבה, דיקא נמי דתנן נמי שם מותר שבוים לשבוים מותר עניים לעניים, ובהם על כל פנים אין ענין להזמנה דאינה רק בדבר דאית ביה קדושה או איסור הנאה, לכן אמר אימא סיפא דרב מאיר ורב נחמן פליגא על תנא קמא. וביסוד אמתי הזה נפל בנינו, דמה יכול להקשות מדמי המת עצמו דלא איירי בהא כלל, די"ל דלרבא שרי מצד הזמנה כמו המותר, ויש לומר דמכל מקום מצד קיום נדר מחויבים על כל פנים לקיים כמו שכתב הרב בזה. ולהכי לא קשיא לרבא מדיוקא דמותר המת, אבל אין ענין לדייק דלא משתעי משנה ההיא רק במותר לא בדיני איסור מצד הזמנה, ולכך הקשו שם [סנהדרין] התוספות בד"ה מותר המת, אי בגבו מעות מי איכא למאן דאמר, ולא הקשו אפילו מעות עצמן שרי, די"ל דבהא לא מיירי או דחייבים משום נדר, דשם ודאי בענין הזה מיירי ולאביי פשיטא דאסור, רק דמפני דלרבא קשיא סיפא דרב נתן ורב מאיר, לכן הוצרך לתרץ דכל ענין פלוגתא הוי משום בזיון המת לא מצד הזמנה דלאו מלתא, ומפני דקיימא לן כרבא פרושו הרמב"ם [מתנות עניים ט, יח] והר"ע ברטנורא [שקלים פ"ב משנה ה' ד"ה בונים לון] במשנה כך דבהא פליגו:

וביותר אני תמה על שכתב [הט"ז שם] אלא קשיא לי וכו', דמשמע לפי שיטת הרב דמיירי גבו והותירו בדין חיוב נדר, ומקשה דשם משמע דלולי טעם זילותא דמת ומחילתו דבהא פליגו היה המעות מותר כלל, ולמה במותר צריך על כל פנים לעשות בהם דבר קדושה לפי דעת

אפילו של תורה וחומשין לוקחים ספרים אפילו נציאים וכמוצים, ומכרו ספרים אפילו נציאים וכמוצים לא יקחו מטפחת אפילו של תורה וחומשין. וחומשין נציאים וכמוצים כהדדי נינהו לענין מכירה וקניה פה, מה שאין כן לענין הנחתן זה על זה צו"ד סוף סימן רפ"ב, ועיין עולת תמיד [ס"ק ג]:

וידענין אי שרי למכור אפילו לעילוי כל הנהו דנשעין זה אס אין לו אחר כיוולא צה, כתב צ"י [ד"ה בני העיר] צ"ש הרמב"ם [תפילה יא, יד] והביאו רמ"א צהגה סעיף ו' גבי צית הכנסת, עיין צ"י [ד"ה ומ"ש וכל שכן] וט"ז [ס"ק ג] צו"ד סימן ע"ר, גם צ"י שם [ס"ק ג] דאסור קל וחומר מסתירתו. ומכל מקום נראה דגם בצמירה גופה איך שרי כדמוכח בטור וש"ע סימן קנ"ד סעיף ו', וי"ל דשאני צית הכנסת או קנייתו דהוי דבר גדול ורב ומיישין טפי לפשיעוהו. ומכל מקום צ"ע שם סימן קנ"ד, דצ"ש [מגילה כז, ב] לא אמר רבא רק האי חיובא דאירפט והאי פריסא דנלה, דהוי כמו צית הכנסת שנפל או דחוי ציה תיוהא, מה שאין כן לסמור זה על מנת לעשות אחר אפילו מזה גופיה צ"ע, שהרי גבי צית הכנסת כהאי גוונא אסור. ומדע, דאם לא כן ילף משם דהוא הדין למכור על מנת לקנות כיוולא צה שרי, עיין סעיף ד':

סעיף ג. ספר תורה שנמצא וכו'. ריב"ש [סימן] רפ"ה. וספר תורה כשרה אסור למכרה אפילו ו' טווי העיר צמעמד אנשי העיר שם, כתבתי סעיף ו' וט"ז:

סעיף ד. יש אוסרין ויש מתירין. עיין מג"א [ס"ק ד] ומג"ד [ט"ז סק"א]. ולשון הש"ס [מגילה כז, א] גבי ספר תורה מהו למכור ספר תורה ישן ליקח זה חדש, כיון דלא מעלי ליה אסור, או דילמא כיון דליכא עליוי אחרינא שפיר דמי. משמע לכאורה מלשון זה דבאינן השנויים צמשה דליכא צהו עליוי אחרינא אסור לקנות כיוולא צה, וכן כתב הר"ן [שם] א ד"ה אגל והר"ה [שם] צ"ש הר"א פריס, ומכל מקום גם צ"ש ספר תורה קיימא לן כיון דאצטרי לא נפשה, להחמיר, כצו"ד ריש סימן ר"ע, ועיין מה שכתב שם בט"ז [ס"ק ג], וצ"י [ס"ק ג] אפילו קנה לפני שמכר, כל שכן צמוק לקנותו. ודעת הר"י יונה^(*) והטור דמתירין, נראה דמודים בספר תורה דאסור, והוא דעת הב"י [שם] צ"ע, רק דצמירא ליה דלא אצטרי ליה צ"ש [שם] רק צ"ש דלא נמיר לו מכירת השנה כלל כיון דעל כרחך אי אפשר לעלווי, מה שאין כן שאר דברים דמכירתם מותר סתם כיון דאפשר לעלווי, ואם כן הוא הדין מכרן לקנות כיוולא צה כיון דמכל מקום אפשר שיצא צדעתו לעלווי, ולכן אצטרי ליה צ"ש מאי למכור ספר תורה ישן וכו' ולא אמר סתם מאי שיקחו כיוולא צה:

ומכ"כ מקום אין להוכיח דמותר מתניתין דמכרו ספרים לא יקחו מטפחת ומכלל דספרים שרי, ואי אפשר לתרץ מתניתין דיעבד כדמשני הש"ס [מגילה שם] על מכר תורה לא יקחו ספרים הא תורה צמורה שפיר דמי, דמאי שנא לכתחלה ומאי שנא דיעבד צמכירת ספרים, דהא אפשר לעלווי צ"ש, דאין זה הוכחה כלל, דאדרבה י"ל מדמתן צרישא מכרו ספרים לוקחין תורה, מכלל דספרים אסור הויל דליכא לעלווי. ולכן כאשר אמר צ"ש [שם] תא שמע מכר תורה לא יקחו ספרים מכלל דמורה צמורה שרי, לא אמר דוק מרישא מכרו ספרים לוקחים ספר תורה הא ספרים צמפריס אסור, דפשוט ליה דליכא [לשנינו] לעלווי שאני, ולכן משני דמתניתין דיעבד דכבר מכרו תורה ולכן אמר לא יקחו ספרים, ואידי [ס"ת] שני כלס צאופן הורדה מקדושה. ומכל מקום אין הכרח גם כן לדקדק ממה שכתוב דשוה צשוה אסור מדיוק צרישא, די"ל דמה שכתוב לוקחין ספר תורה הוא מפני שהוא מזהו מן המוצהר נקט לה, ומכל מקום הוא הדין שזה צשוה גם כן מותר, לכן דיוקא דאסורא דסיפא עיקר, ונקט צרישא אידי סיפא, ומכל מקום דעמי הקלושה נוטה לכת האוסרים ממה שכתבנו, ודו"ק:

סעיף ה. אין משנים אלא מקדושה ק"ה. כתב הרב מג"ד [ט"ז ס"ק ב] כדי לתרץ קושיית הכסף משנה [תפילה יא, טו] בשם הרמ"ך [בהשגות שם] דאין איסור רק דלא קיים נדרו. ועם כל האריכות שהאריך והסברות שהסביר לנו לא נראין לענין דבריו בשום פנים, הן מצד הלשון, דמה שכתוב אין משנים, ודאי לשון איסור הוא וכלשון סיפא דסעיף זה דנקט אסור ומותר בהדיא, ועוד נלמד מענינו דכל הסימן מיירי בענין איסור והיתר מצד עליה וירידה של הקדושה עצמה לא